Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoamme otsikon asiassa, minkä johdosta esitämme seuraavaa:

Esityksellä kumottaisiin aikuiskoulutusetuuksista annettu laki ja vuorotteluvapaalaki. Lakien kumoamisen tarkoituksena on lakkauttaa aikuiskoulutustuki, ammattitutkintostipendi ja vuorotteluvapaajärjestelmä. Lisäksi tehtäisiin aikuiskoulutusetuuksista annetun lain ja vuorotteluvapaalain kumoamisen johdosta teknisluonteisia muutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Esityksen tavoitteena on vähentää julkisia menoja ja lisätä työllisyyttä. Esitys liittyy vuoden 2024 ensimmäiseen lisätalousarvioehdotukseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat pääosin tarkoitetut tulemaan voimaan 1.8.2024. Laki aikuiskoulutusetuuksista annetun lain kumoamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2024. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Asia on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Valmistelun aikana Suomen Yrittäjät ry:llä on ollut mahdollisuus kommentoida esitystä. Olemme myös lausuneet ministeriön esitysluonnoksesta.

Pidämme esitettyjä muutoksia kannatettavina ja perusteltuina. Pidämme esityksessä esitettyjä vaikutusarviointeja uskottavina ja katsomme, että muutoksilla on positiivinen vaikutus julkiseen talouteen. Tämä on seurausta valtion kulujen säästöstä, työllisyyden lisääntymisestä, työllistämisen kustannusten kevenemisestä sekä työpanoksen kohdistumisesta tuottavaan työhön.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen suuri ongelma on se, että se kohdentuu isolta osin ”väärälle” käyttäjäkunnalle. Se on ollut erityisen suosittua jo suhteellisen korkean koulutustason omaavien henkilöiden piirissä ja tuki on kohdistunut myös jonkin verran moninkertaiseen tutkinto-opiskeluun. Tämä ei nosta suomalaisten koulutustasoa. Sen sijaan pelkän perusasteen varassa olevien keskuudessa aikuiskoulutustuen käyttö on ollut vähäistä, vaikka heidän keskuudessaan tarve kouluttautumiselle olisi suuri.

Hallituksen esityksessä huomioitujen selvitysten ja aiempien tutkimusten mukaan aikuiskoulutustuen hyödyt eivät riitä kattamaan siitä aiheutuvia kustannuksia. Koska työntekijöiden ja työnantajien maksamilla työttömyysvakuutusmaksuilla kustannettu aikuiskoulutustuki ei ole kohdentunut tavoitteiden valossa tehokkaasti, sen lakkauttaminen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa on perusteltua. Työttömyysvakuutusmaksuilla rahoitetun koulutusetuuden, ollakseen tehokas, tulee ohjata koulutukseen, joka selvästi parantaa etuuden saajan työmarkkina-asemaa tai tuottaa työmarkkinoille osaajia työvoimapula-aloille.

Suomen Yrittäjät ehdotti jo vuonna 2017 aikuiskoulutustuen laajentamista koskemaan myös opiskeluja, jotka henkilö aloittaa työttömänä. Esityksemme oli kustannusneutraali ja olisi kohdentanut nykyistä huomattavasti tehokkaammin niihin, joilla suurin tarve koulutukseen on.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaikutukset opintojen aloittamiseen ja etenemiseen vaikuttavat referoitujen tutkimusten perusteella vähäisiltä. Lakkauttamisella on sen sijaan merkittävät työllisyys- ja taloudelliset vaikutukset.

Jatkuvan oppimisen koulutusresursseja tulee kohdistaa jatkossa erityisesti työvoimapula-aloille, työllisyyden ja työkyvyn ylläpitämiseen ja työuralla etenemiseen. Pula osaavasta työvoimasta on yritysten kasvun suurin este. Jatkuvan oppimisen palveluiden tulee kohdistua henkilöihin, jotka nostavat koulutustasoaan tai vaihtavat ammattiaan työmarkkina-asemaansa parantaen sekä koulutuksiin, jotka edesauttavat ja nopeuttavat työllistymistä ja työssä pysymistä nopeasti muuttuvassa työelämässä.

Jatkuvan oppimisen kustannuksia ei tule rahoittaa työntekijöiden ja työnantajien maksamilla työttömyysvakuutusmaksuilla vaan kokonaan valtion toimesta. On tarpeellista etsiä korvaavia, työvoimapulasta kärsiville aloille kohdennettuja tukitoimia, jotta kaikenkokoiset yritykset saavat osaavaa työvoimaa joka puolella Suomea. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskukselle kannattaisi kohdentaa resursseja, jotta se voisi toteuttaa kohdennettuja tukitoimia, jotka helpottavat yritysten osaajapulaa.

Ammattitutkintostipendi

Ammattitutkintostipendillä on pyritty kannustamaan tutkintojen suorittamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan stipendillä ei ole ollut tilastollisesti merkittäviä vaikutuksia tutkintojen suorittamiseen. Esitys ammattitutkintostipendeistä luopumiseksi on Suomen taloudellisen tilanteen vuoksi perusteltu. Pienten ja keskisuurten yritysten työntekijöiden jatkuvan oppimisen kannalta tutkintoja merkityksellisempiä ovat tutkintojen osat ja niitäkin pienemmät opintokokonaisuudet. Niiden tarjontaa ja suorittamisen mahdollisuuksien on syytä edistää.

Vuorotteluvapaa

Vuorotteluvapaan vaikutukset sitä käyttäneiden ja sijaisina olleiden työllisyyteen ja jaksamiseen näyttävät tutkimusten valossa vähäisiltä. Sen lopettamisen vaikutus työllisyyteen on myös vähäinen. Nykymallisen vuorotteluvapaan lopettaminen on taloudellisesta näkökulmasta järkevää.

Työntekijöiden erilaiset poissaolot aiheuttavat työpaikoilla hallinnollista taakkaa. Esitetyt muutokset keventävät tilannetta työpaikoilla ja poissaolojen väheneminen mahdollistaa niistä aiheutuvaan hallinnolliseen työhön liittyvän työpanoksen suuntaamiseen tuottavaan työhön.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Harri Hellstén
työmarkkina-asioiden päällikkö